

D- r

Dinonwane.

739

K34 /105

Swidiswidane.

Ile e monna le mosadi bana lebana ba babedi e mongwe e Swidiswidane ngwana yo, a se a kwe. Tsatsi le lengwe bare goena ke a maseng ore go gama o khurumela mafsi ka moritswi a re ee mma. Are go gama a duma godimo ga mafsi ge ba boya ba re: nthole are ke khurumetse mafsi bare go rola ba mo baa. Ka bosiu ba re o khurumele ka molomo wa morifi a kurumela kamolomo wa ye. Ge ba boya ba khumana a tsantshitse molomo ka gare ga lebese. Ba rola ba mo tiya. Ka moso bare gama re ye bohle tsemone. O hama a bea mafsi botse. Ge ba fihla tshemone ba topa dinwa a ba tshela ka gare ha saka. Bare ho ena bare sala mo ke sa ya yo tsea mahapu. A sala a tsena ka hare ha saka ya dinawa. Ba re he ba boya ba kwa saka e boima bare; nka se lokele mahapu e boima. Ba rwala saka batloga. Ge ba e tselene bare: Ge ke fihla hae nka se role saka botse ke tlo i lahla. Ha ba fihla hae are: Le seke la ntahla le nthole botse. Ba rola botse ba motiya.

2
Tsatsi le lengwe bopapaye ba re ba e tshemone ba bolaya phuti. Bare yo mofa bare he banna bare o tshwere ene o re ke dilo tsa bomma. / Ge a feta a tshwere phuti are mma nka se lebotse hore ke tshwere phuti ya bopapa, bopapa ba ile ke re ke tshwere ke dilo tsa bomma. Banna ba mo tseela phuti ba e dya. A fihla ka gae bommahe ba mo tiya.

Monna le nonyana.

Ile e monna le mosadi ka tsatsi le lengw mosadi a kwatisa monna. Monna a tseya seepe a mmolaya. A ~~ta~~ tseya nama ya mosadi a ya bohvene. He a fihla tselene akhutsa ka fase ha sehlare. Nonyana ya kotama sehlarene yare: "yeuwe a se nama mmantlatla, ke nama ya seka motho mantlatla, o bolaille mosadi mmantlatla, a tsea setopo mmantlatla. Are kea bogwene mmantlatla.

Attopa mafika a e tiya nonyana ya tshaba. A re ho lapoloha a tloha a fihlamohwene. Ba mofa boswa le moroho a re a se nyake moroho be sane nama ke tlile nayo. Bare he ba besa nama ba bona e ekwa meetse. He ba botsisa hore molato ke ene?

3

Are ke makhura. Bare makhura a tukisa mollo. Nonyana
ya kotama sehlaene ya re: / Yeuwe a se nama mmantlatla
Ke nama ya seka motho mmantlatla, o bolaile mosadi mmantlatla
A tsea setopa mmantlatla, a re ke ya bohwe ne mantlatla.

K34\105

Ba kgobaketsa batho ka moka batheeletsa nonyana yeuwe
ba roma motho hae ho lebelela mosadi a khuma hloho. Ge a boya
a ba botsa ba bolaya monna youwe.

Monna le mosadi.

Ile e manna le mosadi monna e Mabaka. Maboka a tiya mosadi
mosadi a tshabela ditshwenene. Ditshwene di e thabene. Ngwana
wa mosadi a ya thabene a re: Tshwene ye ke tshwene mane,
ditsebe e reke tsa bo mma, A di keketla, dikele, mahlo a re
ke a bomma, a dikeketla, dikele, mahlo a re ke a bomma,
dinko ere ke tsa bo mma, a o dikeketla, dikele matsoho a ere
ke a bo mma, a dikeketla, dikele, maoto e re ke a bomma /
Ke nna ngwanaka ke kubile ke Maboka. Ka tshabela ditshwenene.
Ha mmamolala a ditshwene, ngwana a ya hae a botsa bo papahe
bo papahe ba tloya le yena ba ya thabenene ditshwenene. Ngwana
a fihla a opela a re: Tshwene ye ke tshwene mane, a dikeketla
dikele. Ditsebe ere ke tsa bomma a di keketla dikele.
Maboka a re a reye hae difedile ba tloya ba ya hae.

4

Kosa ya yo totompetsa.

Kowa mose ke ne?

Ke lokobo tane,

lona le diane?

le bolaya kgaka,

kgaka le ya kae?

lofa moleme.

Moleme ya di kgaka.

Odi sephotokgo

5

sephara mohlaka,

selo se ilale,

sare kgotlo tshaba

kgotlo ke tshab ne.

Tshaba tototswana,

tototwa madiba,

mabele ha e di

e da meetse fela,
metse a lehlaka.

K34/105

Tha-tha tshelopo
Tshelopo tsha pulane,
pulane a monoko
monoko mophara kgopa
dingwe di maphereketsa,
morokolo tsiyokobe kobe tsiyo kobe.

Monna le mosadi.

6 Ile e monna le mosadi bana le bana ba babedi tsatsi le lengwe ba ya masemone ho yo hlayola. He ba feditse ho hlahola ba ya hae./Nonyana ya kotama sehlaene yare, tshemo ya masili hlakana o mele sekoro. Tshemo ya mela sekoro ya pa hape. Kabosiu he ba boya ba humana tshemo e metse sekoro. Ba hlahola hana moola. He ba feditse ba ya hae. Nonyana ya boya yare tshemo ya masilu hlakana o mele sekoro.

7 Tshemo ya mela sekoro hape hape. Tshemo ya mela sekoro. Ka bosiu he ba e tla ba khumana sekoro se meetse. Ba hlahola hana moola he ba feditse ba e ya gae, masilu a elalela. Nonyana ya boya yare e sa opela a e tshwara a re, Ke go hlaba hlaba ka thalana ya re ke ntsha le se lebese morena ya ntsha lebese ya tlatsa diatla tsa masilu. Masilu a ya nayo hae a ra mosadi are hlwatswa mirifi le mirifinyana, mosadi a hlatswa mofa. Are go nyonyana ke ho hlaba hlaba ka thatana yare ke ntsha mafsi morena. Ya tlatsa mirifi mafsi. Bare ho dya a bea nonyana ka hare ha sefalo. Ngwananyana wa he yo ba reho ke Swadiswidana/ a tseya ngwananyana ho yo raloka. Matseare a mongwe le e mongwe mola ba raloka are a reye keyo hofa moroho samma mola nako ya ho kgapotsa baana e fihlile. Swidiswidane a re ayere ke yo hofa mafi samma. Ke moka a bitsa bankane ba he kamoka a fihla a tsea nonyana are ke ho hlaba ka thatana ya reke ntsha mafi. Ya ntsha mafi a tlala marifi. Ba dya ba khora. Nonyana yare ke nyaka ho bina. Ba nenyana ba re bina re ho bone, nonyana ya bina yare ke a patana, nkisene ntle. Banenyana ba isa nonyana ntle. Yare e sa bina ba e sare e kgona bjane. Nonyana ya fofa ya tshaba.

Ba popula bana ba e kitimisa. Pula e be e tla ba dula.

Swidiswidane a re ge nkare mollo e ba hona o ka bona o hona.

K34 | 105

Bangwe ka ena bare o diiye. A diha mollo ba gorela batswadi babana ge ba boya masemone ba nyaka bana ba ba khumana ba hoditse mollo. Ba ya nabo hae. Ye ba fihla mma swidiswidana a botsisa hore nonyana e kae, a re e tshabile a tseya thupa a motiya.

8

Banenyana le lekgema.

Banenyana bakile ba ya kgonyene ba timela ba bona mollo o tuka ba ya hona. He ba fihla aba khumana e lekgema le mosadi ba bafa boswa le nama ba a dja ba khora. Mosadi a re ho mokgadi a re nkgele meetse, mokgadi a rehe a e kga metse a rothela lekgema. Lekgema la tshaha lare: "A ndodonoku" Ke moka ka tsatsi le lengwe mosadi a re Mokgadi le Mokgatsana a re hlobolane matela he ba hlobola nonyana yare re mphene dithoro ke de. Ba e fa ya da. Ya ba hloba ya bea meriri ya bona. Lekgema la bitsa makgema ho tlo da banenyana. Ratsimo a bitsa banenyana a se ba khumana makgema a re re da wena, a tshaba a tsena ka hare ya molete leino la kwela ntle he ba monyaka ba feta ba kgolwa ke leino. Yena are a re a ndodonoku a ndodonoka a nkgata, ankgata, nonyana e ile le banenyana ba ya gae.

9

Kosa ya ho totompetsa.

Thatha thakadu e ya swa,
 ha ho swe yo swa monade.
 Manande are ke a swa.

 Ke a swa Nkhwado done,
 sedono ona le pheta ka pheta kane,
 seriri sa mapheketsetsa.

 Ore ho tsena o hohobe,
 o se kgolwe ke lehonyana,
 lehonyana lekgole mpya,
 mpya e botsa monye motse,

 Monye motse a botse difefetla,
 difefetla tsa bannyana.

Ngwananyana le makgema.

Ile e ngwananyana a ya nokene ho ka diela he a kadiela a wela ka hare ha noka a sepela ka hare ha noka, a sepela

10
K34 | 105

//

tsela ka hare ha noka a sepela tsela e kgolo ka hare ha meetse
 a hlakana le mokgekolo mokgekolo a re sepela /yo ye kgorone o
 tla khumana kgetwane he e ho dukuluha o seke wa emelela.
 Le he selabe se e tla sere ho bo bo bo bo o emelelele. Ngwana-
 nyana a diya bjale kgetwane ya hlakana ya modukuluha a dula a
 sebeye a emelela. Selabe sa hlaha sere bo-bo-bo-bo- a sebeye
 a emelela. A ya molomone wa motse a dula kgetwane ya hlaha
 modukuluha a se be ye a emelela. Seleba sa tla a e melela.
 A tsena ka motsne, aowa, ba mo thakgalela, a ba botsa ditaba
 kamoka. Ba botsa kgosi ditaba tsa ngwananyana kgosi yare le mmi-
 tse he e e botse e tlo ba mosadi a ka. Kgosi ya motsea ya ba
 mosadi wa he. A be ya a ba le ngwana wa ngwananyana. Ka tsatsi
 le lengwe ngwana wa he a ya kene a rwele kgapa. Bare ho kga
 metse a re nna nka e phuma a phuma kgapa. A theta ka sereto
 sa bommahe ka nokene yeuwe ho be o na le mahlakanoke banna ba
 bo mosadi youwe ba be ba monyaka. Ba bitsa ngwana yo ola ba re
 he o fihla hae o re bommahe ba tlo nokene le wena. /He ba hana
 o lle. He le fihlile ore kgelene lehlakana ke ralose. He a fihla
 hae are mma a riyene nokene. Bo mmahe ba hana, a lla ba ba baya
 naye ka lehlakene. Ba modumedisana a ba botsa ditaba kamoka.
 Ba re o no tla o re bona. Ke moka he a fihla hae a botsa kgos
 ya modumelela. Tsatsi le lengwe ba lukisa mefao ya ho yo ba
 bona. A tloha a poputse ngwana he a fihla ka nokene a tsea
 masotwana a lokela ka serotwanane he ba fihla tselene ba
 haka ke ditsela nonyana ye nngwe ya re nna hare tsee ka ye mma
 ba tseya ka yona. Ba khumana ho sena batho le diphoofole ka moka.
 Ba be ba feditse ke makgema ge ba fihla ba sehlakene nonyana
 yare nna ha o bee lepolanka mma, kuwa hodimo a beya lepolanka
 a popula ngwana ba namela ka moka. He bo rajimo ba boya ba dula ka
 sehlakene. Rajima a tlwa ngwana a apa, a re hotsho thotsho, he
 boetsa makgema a tloha a sa bone motho nonyane yare tseya leratetsa
 o bolaya lela ho/se kgone ho sepela le le beho le lle diphidi
 ka moka. A le bolaya a buwa lekgema a ntsha dikgomo, dipudi
 le batho. Batho ba mofa dikgomo a tloha le tsona.

Madono.

Ile e monna a na le mosadi le bana ba be ba bolawa ke
 tsela tsatsi le lengwe monna are a sepela a khumana sehlare

se ba reho ke modono. Modono o be o ena le dienywa tse di nyenyana ke moka a thoma ho opela are: "Modono wee, modono a he modono, ke tlohetse ba fatse khae, ahe modono, ba sala ba khedya morogo, a he modono, ko rakga rakga ko phesu ko donono a he modono." /Dikanya tseela tsa hola ya ba tse dikgolo.

13

Monna a dja a khora a homela hae he ba mofa morogo a hana. Ka bosiu boelala a opela a re: "Modno wee-e modono, a he modono ke tlohetse bafatse khae, a he modono ko rakga rakga ko phesu ko donono a he modono, ko rakga ko rakga ko phesu ko donono a he modono.

Dikenywa tsa hola a dya a khora. Ka mehla le ka mehla a no tla a diya bjalo a hana moroho hae. Ka tsatsi le lengwe a lemoha ke ngwana wa he. A molalela ka hare ha sehlare a kgona ho opela ka ka bopapa he. Bo papahle bare ho tloha a sala a idja a opela. Modono wa omelela wa fela dikenywa monna he a tla a khumana sehlare se omeletse a lla ka bohloko a opela kosa yana yeela are: "Modono wee-e modono, a he modono, ke tlohetse bafatse khae, ahe modono, Basala ba khedya morogo, a he modono, ko rakga ko rakga phesu ko donono, a he modono, ko rakga-rakga ko phesu ko donono ahe modono".

14

Kgosi le ngwanenyana.

Monna yo mongwe wa kgosi o be a ena le bana ba babedi. Ka tsatsi le lengwe a bitsa ngwana wa mathono a re nna wena he ke ho rata bjale wena o nthata ka ka ene. Ngwana are ke le rata ka ka nana ye e tshetsweho letswai. A bitswa wa bobedi a re nna wena o nthata ka ka ene. Ngwana are re ke le rata ka ka hlaka ya leihlo. Kgosi yare wena ke tlwana le wena. Monna wa kgosi a koba ngwana wa mathomo. /Ngwana a tloha a sepela a fihla motsena o monwe. A kola dikobo tsa ka bohosi a apara mathatha. He a fihla a apere mathatha a e tlotsa ka mabu ya ba yo mosehla. Ba ho ba motse oywe ba mo isa ho kgosi kgosi yare e tlo ba modisa wa dinku ka mehla le ke mehla a ya ko/sa dinku tsabo. He a ile ho disa o be a apara tsaka bohosi. Tsatsi le lengwe ngwana wa hona a mona a mo kitimisa a re ke rata ho bona ke ekaba le ke ngwanenyana wa ho disa dinku tsabo. Ngwanenyana atshaba, a fihla pele a apola dikobo tsa bohosi a apara mathatha. Mosimanyana a lwala, a lwatsa ke ho

15

ke kgaba. Ka tsatsi le lengwe a botsa bo mmahe are ke rata ho
 apeelwa ke ngwanenyana yo boswa hlangwe ke tlo fola. He ngwane-
 nyana a fehla polamonwana ya tsena ka hare ha boswa. He mosima-
 nyana a edya a e khumana. Ba bitsa batho ka moka hore mongwe e
 lemongwe a etekantshe. Ya pata batho ba bangwe ba ya ba
 tshepha. Bangwe ba tipa menwa ka baka/la hore e be e palamonwana
 yabotse ke moka mosadi e mongwe eare nna kea le lekantshe
 ngwana yo wa ba ho na. Ba mo lekantsha ya molekana. A ya a fi-
 hlulla dikobo tsa ka bohosi. Bare nna nka ore o e ngwana wa
 ka bohosi wa se re botse ra ho tshwara botse. Ba modielala mokete
 o moholo ba bitsa bo papahe. Bona bo papahe ba be ba sa tsebe
 mo a beho hona. Ngwanenyana he le apeela bo papa didyo le seke
 la tshela letswai. Ba apai ba seke ba tshela letswai papaho
 ngwanenyana. He a edya a kwa disena letswai ba re rena re kwele
 ngwanaho are re seke ra tshela letswai. A re mmitsene a tle mo.
 He ba mmiditse a re nna nka wena o re batho ba seke a tshela
 nama yaka letswai. Ngwanenyana a re keile ke re le lerata ka
 ka nama ya letswai la nkoba. Ba lla ba hopola bohloko bja
 ngwana wa bona.

Monna wa hodja batho.

Ngwana o kile a re a tletse a topiwa ke monna wa ho
 dya batho. A molokela ka hare saka. He a feta motsena a khumana
 ba enwa bjalwa a bea morwalo ka ntle. Batho ba ntsha ngwana
 yoola a yo ha a habo. Ba tsea dinoha le dinotshe ba lokela
 ka hare ha saka. Monna he a ya hae a rwala saka. Notshe ya
 moloma, a re o yo ntoma ke tlo o dya le marapo ya boeletsa
 yare bo-bo-bo-bo, a re oa opela ke tlo o dya le marapo. Are
 a soso a fihla hae a re ho mosadi a re tsea pitsa o e beye
 sebesone. He a fihla a khumana pitsa, a koba bana le mosadi
 a tsholla dilo tseela, tsa moloma, he a lla bana ba re etlwa
 bopapa he ba ephina ka makhura, tsa moloma a hwa.

Mmangokwana le pela.

Mmangokwana le pela e be ele mosadi o mobotse kudu. E feha
 mosadi yo o be a seya thanya. Bophelone bjahe kamoka e be e
 mosadi wa ho hloka ngwana. Ka ngwaha o mongwe a fiwa ngwana
 he a filwa ngwana a motsea a mofa pela hore e malelele. Pela
 ya lela ngwana sebaka se se telele. Taatsi le lengwe pela e

e tshwerwe ke tlala kudu. Pela ya bona hore ha ho thuse selo, 8
ya tsea ngwana ya mmolaya ya modya. Ya apeya dinama tsa ngwana

K34 | 105

hoola di bukwile ya bitsa mma-ngokwana he bo edya mmangokwana
are: "Nama ye e botshe bjane. Morwana o tsena marapene. Nka
nka tshela bodipa. He ba edya mma-ngokwana are nna ngwanaka o
kae? Pela yare ke mofile monkane. Mma-ngokwana are: "

19

Nama ye e botshe bjane. Nka motho aka tshela bodipa morwana o
tsena marapone. " He ba feditse Mma-ngokwana a botsisa ngwana
hapa-hape. Pela yare: /Mma-ngokwana, Mma-ngokwana nama ke lle
le wena. Mma-ngokwana, Mmangokwana wa re moro o tsena
marapone, Mma-ngokwana, Mmangokwana ware motho ka tshela
bodipa. Mma-gokwana, Mm-ngokwana ware nama motho a ka tshela
bodipa. Mm-ngokwana, Mma-ngokwana nama e botshe bjane. "

Monna are Mm-ngokwana ngwana o kae?" Mma-ngokwana are:

Ko ti ti ntie,

ko ti ti tie,

ko ti ti ntie

ko ti ti e.

A fela a botsisa pela, pela ya re Mma,ngokwana Mma-ngokwana nama
ke lle le wena. Mmangokwana Mmangokwana ware moro o tsena
marapone. Mma-ngokwana Mmangokwana ware motho a ka tshela
bodipa. Mmangokwana Mmangokwana ware nama e botshe bjane.

Monna a motsiua hapa-hape hore ngwana o kae? Ena are:-

Ko ti ti ti ti ntie

Ko ti tie

Ko ti ti ti nitie

ko ti ti e

ko ti ti tie.

20

Mmutla le baeng.

Banenyana bakile ba ya o tuntela he ba tuntela ko nokeng
ya hoelo, ba fihla dikobo tsa bona. Ngranenyana yo mongwe a kela
ka moraho ha bona a re nna le beile kae dikobo tsa lena. Bare
re loketse ka hare ha metse. Ngwanenyana a tsea kobo a lokela
ka hare ha meetse kobo ya tsewa ke meetse he a ela. le ba feditse
ho hlapa, mongwe le mongwe a fihlulla mosese wahe. Ka moka ba
apara ngwana wa batho ena wahe osese o tseerwe ke noka. le
a kgopela yo a re nke re he o yo nnyakisa mosese waka, o re
nako aowa, yo mongwe wa banenyana o motlwela bohloko.

K34 | 105

21

A mo felesetsa ho yo nyaka mosese wa bo tsewa ke noka. Ba fitlha sedibene, ngwananyana are: "Sedibana-sedibana na o bone kae mosese waka?" Sediba "A soso ka o bona." Ba fela ba fetela pele, ba khumana se sengwe are, sedibana sedibana na o bone kae mosese waka. Sediba sa re a sososo ka a bona. / He a fihla ho sa boraro ba sebutsisisa sona sare sepelane kowa ho mokgekolwana yola le tlo khumana a kwile diso le mongwaye. He ba fihla ba ngwaha mokgekolo he ba feditse are khurumullane pitsa yeela ka khumana ngwana. Ba khurumola ye nngwe ba khumana dikobo Mokgekolo a re phiri a re felesetsa baene. Mmutla wa bona phiri he a idya baene. Mmutla ore asele bone phiri o lle baene. Ba tsea mphaka ba buwa phiri, ba ntsha baene, bare mmutla felesetsa baene, a ba fihlisa hae, he bare enwa meetse a re nnako-nnako ba ka tla bare ke lle baene. Bare edya boswa are nnako nnako ba ke tla bare ke lle baene. Badiela ngwananyana mokete o moholo.

Mokgonyana le mmatswale.

22

Monna ye mongwe kile a bolaya mosadi keleketla. A tsea mosadi yo mongwe wa bobedi keleketla. Tsatsi lelengwe a ya habomosadi yo a/mmolailene. Keleketla. He a fihla a khumana mmatswale, mmatswale a mo apeala boswa bja mekgote (bja botshe) keleketla Boswa bja hona bo be bo apellwe ka mafi. Keleketla. Mmatswale a motsentsha ka ntlone he mokgonyana a edya mmatswale a fisa ntlo keleketla. He ntlo e swa dihlase di thasa, mokgonyana a re nna le duma ka lefe mamatswale le duma ka bopedi keleketla. He a ephina ka boswa bja mekgote a bona mahala a rothela fase. He mahala a re phoo-phoo a rotha a re nna le duma ka lefe matswale le duma ka bopedi ngwanaka. Keleketla. Nase hona pula e tlonga kudu, e e mokgonyana. Keleketla. Hola a feditse hodya, botshe bo kwi le ka hanone a kgona e hona a bona hare motho o fisitse ntlo. Keleketla. A tho a ho lla a re yoo-yoo mmatswale o ntiile tse dikgolo yoo-yoo-mmatswale motho o mpo/laile. Keleketla. Mmatswale a re a e ntle a re ke etsa makoko keleketla. Kgabo ya mollo e setse e/mothibeletse a ka se sa kgona ho feta. Keleketla. A fela a lla are yoo-yoo-matswale o ntiile se dikgolo keleketla. Monna a swela ka ntlone.

23

Basimanyana le pula.

Kewa kgole kgole mo batho ba seya o tsebene ho be hona le basimanyana ba bararo. Wa mathomo e Matome, le Masiisa le Thibedi. Ba be ba dula felo mo ba hlakaho meetse. Basimanyana ba ba raro ba be ba dula felo ho tee. Ka tsatsi le lengwe he ba disitse Thibedi a bona leru le lesweu. Are "Leru le la la mahlomapula, lona lela la mohlomapula, leru lela la mahlomapula lona lela la mahlomapula. Pula ya na kudu, dikgomo tsa/bona tsa nwa. Hola ba nwele Masiisa are "Fondo fondo maru patlalala. Fondo fondo Maru patlalala. Maru a apoha a phatlalala. He maru a apuile, Matome are Kgo-kgo fase omelela. Fase omelela fase wa omelelake moka batho bare ho bona di nona, di rota ba akaretse mereto ya tsona ba apeya. Hlwa re ho feta tsatsi le tee ba ya ho nesa pula. Thibedi a bona leru a thoma ka kosa ela puala ya thoma hona kudu ka maatla. Ba a nwa, ba nwesa le dikgomo tsa bona. / He ba kgotse, Masiisa are kosa ela a epela maru ka moka a phatlalalala Matome le yena a epela ya gagwe kosa. Fase ha tee hwa omelela. Batho ba motse makala hore nna basimanyana ba ba disa kae tsatsi le lengwe monna a ba lalela a ba bona ba esa opela monna yoola a kgobaketsa batho kamoka banna b re lena he le disitse le nesa pula e senesene re lebone. Thibedi a thoma ho pela a re leru lela la mahlomapula lona lela la mahlomapula leru lela la mahlomapula lona lela la mahlomapula. / Pula ya na metse a ela hohle-hle. Batho ba nwa bare ba sa nwa Masiisa are fondo fondo maru phatlalala fondo fondo maru patlalala ha tee maru kamoka a phatlala Matome are kgokgo fase omelela kgo kgo fase omelela. Fase hwa omelela batho ba bolaya Masiisa le Matome Thibedi ya ba kgosi.

Motshukudu.

Swidisiwidane o kile a fa khudu bana hore a nolebelele. Mmutla wa hlaha ware bana bake ba mane, a re ke ba Swaswidisiwidane. Are nna re a feta swidisiwidane kea motseba. Tshwene ya kwela yare bana ba ke ba mane, a re ke ba swidisiwidana are nna ke a feta swidisiwidane ke a motseba. Thukudu ya kwela yare bana ba ke ba mane, are ke ba swidisiwidane. A hlaba bana ba Swidisiwidane ka manaka, a ba bolaya. He a boya a khumana bana ba hwile. He a botsisa hore nna bana ba bolaile ke ene, a re ke Motshukudu a thoha a kitima a opela are; "Nna hale eso le bona motshukudu a feta mouwe, bare re mmonaa bina kotsherere a kotsherere nna ha lese la bona motshukudu a feta

739

mouwe bare re mona a bina kotsherere a kotsherere. K34 / 105 //

28

A sepela a eta a opela a fefa metse/a khumana motshukudu a re nna ha le eso la bona motshukudu a feta mouwe, bare re mona a bina kotshere a kotsherere. Na ha le eso la bona motshukudu a feta mouwe bare re mmone a bina kotsherere a kotshereere are Moku ko tente ko tente , motshukudu kotente ko tente. Moku ko tente ko tente motshukudu ko tente ko tente motshukudu ko tente ko tente Kelekelta. Motshukudu are ware wa tla mo ke tlo ho hlaka ka lenaka Keleketla, swidswidane a tsena ka nkone ya motshukudu keleketla motshukudu a hwa.

29

Sereto sa setimela.

Setimela se tsea kganye le phitsi,
Ha ena pele le moraho tshwangwana ya mpedi,
Kganye ya tla ya lala le dipitsi,
Tshu-tshu- makgate nthoya matlorokise,
Ka hare e rwala makgowa le makwapa.

Sereto sa mpye.

Mpye ngwana matima mollo.
Sefatela ntlo kolobe,
Bonokko ba tla ka holala.
Kosa ya ho totompetsa.

Thatha thakadu e ya swa,
tla ho swe yo swa serite,
serite sa bo katiela.
Katiyela sa bo katiela.
Katiyela a bo mafumanti,
ngwepe o tswa Kae, Ke tswa ha pheme, wa
khumanane, tholwana edi e nwa metse ka kga lehlakana ka tia tia
setiye kudu phutlu mmalo dilo tsa borwa.

30.

Noha le ngwanenyana.

Ile e ngwanenyana a tsewa motsene o mongwe. He a bikilwe a ya moratho wa he. Ngwanenyana yo athone a tseerwe ke noha. Mmatswale a re wena o tshole boswa tsatsi le lengwe le le lengwe ena o be a seya tsebe mohatsahe tna o be a nore o ile mokgowene. Ka mehla he a tshotse boswa a khumana ba eya tshemone a lebala tukwana a homela hae.

739

A khumana noha e tateditse motse ka moka a eta a tsheletsa a fihla
 hae a tsea tukwana he a boya a tshaba, noha ya mosala moraho.
 A eta a opela a re "Ke ngwana mmahlabana hodimo a sebonwe ke
 dinohanyana. Noha yare ke ngwana mmahlabana hodimo a se bonwe ke
 31 banenyana. / He a fihla ka hae, ba kgokgothela dipikiri ho
 dikeletsa motse. He noha e fihla ya bolawa ke dipikiri ba hua
 noha ba e apea bomma noha ba tla, ba basebetsa nama ya noha.
 Mossadi he a edya a re nama ye e botshe bjane a re nna ke ya ene,
 bare ke ya pudi are nna ngwanaka o kae, bare a sere o molle. Ba
 mofa letlalo la ngwana waye a tloga.

Mosimanyana le ngwana.

32

Ile e nkane leina lahe bare ke Masilu o be a di a dinku le
 dipudi. Tsatsi le lengwe ba moroma ha bo mma-moholo ahe bare sepela
 o yo tsea ditloho he a tloha a tloha bare o se ke / wa bea wa photla
 tloo e tee. He a boya a photla tloo a khumana ngwana le dikobo a
 mo apesa a mmeya hodimo ha hlare sa mopipi he a fihla ka hae bare
 o lle tloo a hanetsa ka bosiu he a ya go disa a tsea lebebe
 le lentlokwana ka hae he a fihla sehlarene sa mpipi a thoma ho
 epela are: Ha a lle ngwana wa hlare sa mopipi, ha lle ngwana wa
 hlare sa mopipi. Ngwana a lla a mofa lebese le molatsa ngwana are
 ho dya a tsheha. Matome a apesa dipudi matsobo a thoma ho opela
 habedi are: Mapudi tsee tse, manku tsee tse, bjwarara bjwe bjwe,
 manku tsee te.

33

Kamoka ba tsheha ka mehla / le ka mehla a no hlwa a dia bjale
 Tsatsi le lengwe ba molalela a thoma ho opela kosa ela. Ngwana a
 lla a mofa boswa le lebese ngwana a re hodya a mo hlaletsa ngwana
 a tsheha. A apesa dipudi matsobo a thoma ho opela a re
 Mapudi tsee, tse, manku tse, tse, bjwarara tsee, tse, bjwarara tsee,
 tse ka moka ba tsheha he a tloha bommahe ba tsea ngwana ba mo
 fihla ka hae. Ka moso he a fihla sehlarene sa mopipi a opela ngwana
 34 a sebee a lla a lla a homela hae. A topa disu / he a fihla ka hae
 a di besa. Are ke tlwa mousi bare e ya ka ntlone he a fihla a bona
 ngwana a thoma ho tsheha le ngwana a tsheha.

Nonyana le banenyana.

Ile e banenyana ba ya kgonyene yo mongwe wa banenyana
 e Sewela a na le moratho wa he Moloko he ba e kgonyene nonyana ya
 kwela ya opela yare e tlane ke lenametse banenyana ba tsena ka

hare ha maphio a nonyana ya tloha nabo ya fihla ha bo banenyana
ya thoma ho opela yare. Tsololo wedi tsololo ke le rwaletse bana
35 ba lena/tsololo ba lle ke ratsimo ratsimo kgotho wa nahene tsololo.
Mosadi a e roha a re ha e tlohe e ya habo yona. Nonyana ya
tofela hodimo ya bojaya ngwana wa mosadi youwe.

Banenyana baile morohone.

Ile e nkane yare e banenyana baya morohone ba re he ba e kga
mongwe a seke a kga ka pele a beele morodi wa kgosi leina la he e
Mmorana. Ba motlohela a hlakana le lesimo kgopo la mmutsisa
lare o kwa kae o ya kae? Are ke ile ke ile morohone kase tlatse
ka pela bangwe ba ntlohela lare areya o yo kga ha heso o tlo
36 tlatse ka pela. Lekgema la tloga/naye o be a e na le boetse bjo e
telele. Mohadibo wa he o be a morata kudu. Mohadibo a he a botsa
bo mmahe are ke rata Mmorane kudu a se nyake ho moholo wa ka o molaya
kgaitside ya he a re dielane mohadibo polane ke morata kudu. Bare
botsa mohadibo waho a hlobe leetse. Mmorane a hana. Mokgekolo
are Mmorane ngwana ngwanaka hloba boetse o tli/se mo. A nama a bo
hloba a mofa. Mokgekolo a epela boetse ka hae, ka mafuri, ka sela-
kene, ka lesakenene le mosene, ba ya kgonyene le mohadibo wahe. He
ba tloga mokgekolo a fa Mmorana ditshilwana a ya kgonyene le mohadibo
wahe, anthone lekgema le ile ho bitsa makgema he ba boya
kgonyene mmonarane a tsea ditshilwana a tshaba. Klekgema

37 le boya la bitsa morane lare e tla o bona baene, e/hore ba nyaka
ho dya mmorane. Meriri ya Mmorane yare ke sa olela matlakala. Hwa dul
a se/bakanyana a mmitsa e meng e yare ke sa tsea boloko hwa a dula
sebakanyana a mmitsa yare ke sa hladiya lekgema la kwa ka ntlone
bitsa la botsisa bo mmahe lare nna Mmarane o kae hare a se tsebe
lekgema are le mofihlile ke le sea tsebe re dya lena. Bo mmahe
bare nhlengwe o ile kaahabo. He a dupelela lekoto a khumana e e
hore e tshabile a tsea ditshilwana tse pedi a molatela he a kitima
a mmona a mokitimisa he a nyaka ho motshwara a mmotsisa are nna ke
wena mmorane are nna se na Mmorane Mmorane o hae, leetse lere
kgapha mahetlene.

38 . Lekgema la homa sebakanyana la ba la boa la mokitimisa
he ba tshela noka ya babedi morane a lahla tshilwana ka hare ha metse
a feta lekgema lare ke naye hoola a nyaka ho motshwara a mmutsisa

a mmutsisa are nna ke wena Mmorane wena are nna se nna Mmorane Mmorane o hae, leetse lere kgapha mahetlene. He lekgema le hopola hore Mmorane ona le leetse a hopola hore a se ena. Lekgema la homela moraho laba laboya la mokitimisa he makgema a bona hore lekgema ha le boe, a dja bomma lekgema leela le kgaityadi ya lona. He ngwanenyana a tshela noka ya boraro o betsa tshilwana ya boraro a feta. Lekgema le sena tshilwana ya boraro. Ha epeletsa/ ka hore ha noka la a hwa.

39

Lehwa le mokgadi.

Ile e nkane yare e banenyana baile ho lokela meruka ka habo sewela. Sewela a be e ngwana wa kgosi. Ra sewela papa Sewela o be a apeile dikgaka ka sehlakene. Ho be ho ena lego mongwe leina la he e Mokgadi. Mokgadi e be e monkane wa Sewela. He ra-sewela a tloha a re ho Sewela o sale o hlometse dikgaka di seke tsa swa he ba dutse ba lokela dipheta Sewela a bona moro o e pya he a lebelela la motshehene a bona meetse a ho tshela ka pitsene a se hona/ are Mokgadi o sale o lebeletse dikgaka di seke tsa swa Mokgadi he a ile ho hlohletsa a dya dikgaka tsa kgosi he Sewela a boya nokene a khumana dikgaka di llwe. He a botsisa hore dikgaka di llwe ene, Sewela are ke Mokgadi Mogadi are nna, nna a se nna.

40

He kgosi e boya yare Sewela mpha dikgaka Sewela a tlisa pitsa e tshwere marapo fela. Kgosi ya botsisa hore nama ya dikgaka e llwe ke mane, ka moka ba re ha re tsebe. Kgosi yare nna nka diya bjane ya ya dingakene ya botsa dilo kamo. Dingaka tsare sepela nokene o hlomele dithata ka mathoko a noka o re he o hlo metse o tsee lenti o kekelele ho putla noka. Mongwe le/ mongwe wa banenyana ba uwe a tle a sepele hodimo ha lenti le. Ya a lleho dinam tsa kgosi o tlo wela ka hare ha noka a hwa. Kgosi ya dia bjalo ya bitsa ba nenyana bouwe hore monge le mongwe a sepele hodimo ha lenti. Tlwa a thoma Sewela ngwana wa kgosi a re hola a nametse are

41

mola a sepela a epela are "seikala paleha kgaoha, marathatha, sika la paleha kgaoha, morathatha, o wee morathatha o we morathatha, sika la paleha kgaoha morathatha sika la paleha kgaoha moratha o wee morathatha o wee morathatha/yo e lleho nama tsa kgosi ke mane morathatha yo e lleho nama tsa kgosi ke mane morathatha, o weee

42

morathatha o wee morathatha. Yo wlleho nama tsa kgosi ke mane, morathatha.

morathatha o wee morathatha. Keleketla. Asepela a ba a hlophatsa¹⁵
 a se wele ka hare hanoka. Hwatla yo mogwe ngwanenyana le yena apela
 43. bjale. Ho fihlela he ho etla wa mafelelo ho sala Mokgadi. / Bjale
 mokgadi a tshohile o a lla, a o ekopola bjale bare nkabe o re botse
 e e see hae hore ke wena. Mokgadi he a thoma ho sepela hodimo ha
 yona lenti lare thatha-thatha- Keleketla, a lla a sepela hodimo ha
 yona a opela are:

K34/105

Sika la paleha kgaoha, morathatha, sika la paleha kgaoha
 morathatha yo a lleho nama tsa kgosi ke mane morathatha yo a lleho
 nama tsa kgosi ke mane morathatha o wee morathatha o wee morathatha
 he a fihla hare hare ha noka lenti la kgaoha a wela ka hare a hwa.

44 Bana ba ditshiwana.

Ile e nkane yare e bana ba ba bedi ba ditshiwana ba be ba
 dula ka habo mmame a bona mmame wa bona o ba a batshwenya o be a
 nyaka ho bolaya ngwana wa mosimanyana. Feela yo wa ngwanenyana o
 be a rate he a ka hwa. Mosimanyana e be ele modisa wa dikgomo ngwa-
 nenyana yena e be e moledi wa ngwana. Ka tsatsi le lengwe Rangwane
 a he le mmame a he ba epa molete pele ha molomo wa lesaka, yore
 mosimanyana a tle a wele ka hare ha molete anthone moratho wa he
 wa ngwanenyana a ba bona. He moholo wa he a boya ngwanenyana a
 mokitimela a opela a re; Hlwadu wee Hlwadu wee we ngwaneso hlwadu/
 45 a mmotsa are ba epile molete pele ha lesaka hore o tle o wele
 ka hare o hwe. E e hore leina la mosimana yo ke Hlwadu. Hlwadu
 are ke ho tlwele tshiwana ya mma. Ke moka a sohlisa dikgomo
 lesaka he ba botsisa hore nka a disohlisa are ke tsona monye di
 sohlana tsatsi le lengwe ba ba hlaba pudi ba apeya bobete ba bo
 tlatsa seketlelwana ba botshela sehlare hore a re ho dya a hwe.
 Ngwanabo a ba bona. He hlwadu a boya a mmotsa are o seke wa bea
 wa dya bobete bja ka hare ka sengetana se seholo ba tshetse sehlare
 hore wena o hwe. Mosimana are ke ho tlwele tshiwana ya mma.

Mosimana a dya bya sengetana se se ntlokwana ka moso le hona ba epa
 molete ka sehlakene mo a dulaho hona ba ola lehoho a tla a motsa

46 hape hapea re o seke wa dula hodimo ha/lehoho ba epile molete hore
 o wele are ke ho tlwele tshiwana ya ma. Mosimana a se dule mo a hlwaho
 a dula a kgorometsa mokgekolo wa letshokhu a wela ka hare. Rangwane
 a he a befelwa kudu a rata ho mmolaya o be a bone lesoba le le botse
 la ho mmolaya. Mosimanyana a kgokelela lenti le le teele ho tlaha
 lesakene ho fihla motsene o moholo.

A. botsa ngwanabo hore a sepele ka lenti lana le o tlo khumana mafele¹⁶-
lone ha lona. A mokhumana mafelelelone ha lona. Ba dula sebaka e
se se teele ho fihla he wa masimana a e ba kgosi.

Ngwanenyana le lekgema.

K34/105

47

Ile e nkane yare banenyana baile h duntela ba fihla dikobo
tsa yo monge he ba feditse ba motlogela a e sa nyaka dikobo he a
dibone a tloha a hlakana le letsimo kgopo are: Tholodi yaka tholo
Tholodi ya ka supsa baloi tholo. Ka o supa ka yona o ka hlwahlwa
Letsimokgopo lare. Ka hwa kare doo e hena holo ke fena nkota, e
hena thobo. Keleketla. A le supa letsimokgopo la hwa. Afeta a
hlangana le lengwe are Tholodi yaka tholo.

Banenyana ba tsytswe.

48

Ile e nkane yare e banenyana baile kgonyene ba fsyela
ba bona mollwana o tuka kgole ba ya bakhumana makwaba makwapa a
ba amohela botse a ba ta dinama le maswa. E e hore kwapa a nyaka
ho ba dya. Ba yo bitsa bangwe hoola banenyana ba otsetse,
ngwanenyana yo mongwe wa ho bolawe ke diso a se otsele lekgwapa la
monna la tla la re Mereke Mereke e fampeme bona ba fampa ba ya kae
malelekwane. Haye +Haye bona ba fampa ba ya kae malelekwane ngwana-
nyana a bona hore makgwapa a nyaka ho badya a re: Aowa aowane
dele ba e fampane pyeredelele ka ba merekwe drelele. Lekwapa lare
deka deka ya mmaho wena ha o edele o lala o tsamile ka maraho deka
madedela soo. Lekwapa laotloha lare o dedele ngwanenyana a botsa
bangwe ba/mosoba bare wena o bona o o kwile diso. Ngwanenya yo
mongwe a re nna ke tlo dula wena ka batlwa. He makwapa

49

a boya, ngwanenyana a hokwa diso are wena o theeletse nna ke tlo
opela lekwapa lare Mereke Mereke e fampene? Bona bafampa ba ya kae
malele, wane haye hae bona ba fampa baya khae malele kwane
ngwanenyana are Aowa aowane dele aona ba e fampene ba
pyeredrelele ka ba merekwe drelele. Lekwapa lare deka deka ya
mmaho wena hae e dele e lala e tsamile ka maraho deka madadela soo
o dede le ehe. Medadadela kokwana ke moka ba tsosa bangwe ba re
le theeletse he lekwapa le etla. He lekwapa le etla lere mereke
mereke e fampeme, bona ba fampa ba ya khae malelekwane a ya aye bona
ba fampa ba ya khae amlele kwane./ Banenyana bara yola ww hokwa dio
bare opela ba tlile re bolaya a hana are le dutse le nthoha lere o
bona o kwile diso banenyan ba morapela ba re nke o opele hle.

50

739 A ba a opela a re aowa awane dele bona ba e fampame ba/34 /105 /7
pyeredrelele ka ba merekwe drelele lekwapa lare deke deka ya mmaho
wena ha e edele e lala e tsamile ka maraho deka madadela seo e
dodele medu dadelo dadane. He lekwapa le tlohile ba sala ba tshaba.
Hoola ba setse ba sepetse ngwanenyana wa hokwa diso a hopola hore
o lebetse sethokgolo sa bommahe a thomela moraho a eta a kitima
he a fihla a bula lemati ka maatla. Lekwapa la motlwa la tla lare
mereke mereke e fampame bona ba tampo ba ya khae malelekwane aye
aye bona bafampa baya khae amlelekwane ngwanenyana are

51 Aowa awane dele bona ba e fampame/ba pyere drelele ka ba merekwe
drelele lekwapa lare deka deka ya mmaho wena ha e edele e lala e
tsamile ka maraho deka madadela seo o dadele ye. Meda dadela dane
Lekwapa la tloha. Ngwanenyana are he a e kwa ka ntlone a tswalela
lelati la maatla, lekwapa la mmona lekwapa la mokitimisa la moki-
timisa la mokitimisa a hlakana le nonyana ya motsea lekwapa la bona
la homa. Nonyana ya hlakana le baale ba tsela e nngwe ya ba tsea
le bona ya balsa hae.

Kosa ya ho totompetsa.

Keile ke ile kowa thabene,

ka kwa mokgosana o lla

gatoloha ka tsea thoka/

52 ka hlakana le keketa

a tshwere nama khwibitsona

kare kere ngwathole.

Ankgometsa ka selebjana.

Selepe seuwe sa haho.

Kgomo yeso e yo tswala.

Ke tlo e tima mohlana le katata,

Hlakanana sa mmamosiane,

A seke se akomela hodimo.

Seahomela ke mmangaka

Mangaka o lkgadimela

Lkgadimela la bo tselele

Tshtsntsha tsabo mokopane.

Radibona katsabo dinarene.

53 Nonyana e tshweu.

Ile e nkane yare e banenyana ba ile kgonyene ba tsyela. Ba khumana ke makgema lekgema lare ke yo nyaka makgema a mangwe nonyana ya tla gare ntshelene mabele ke tlo leruta maano ba e tshelela ya topela ya a dya. Yare ho dya yare yo bona ya re nna le nyaka ho ya hae na. Bangwe bare ee, mongwe a re o ka reisa hae wena nonyana ye bjaale o ka re re rwala ka ene wena nonyana ya tlohela Molatelo ya rwala banenyana kamoka ka maphio nonyana ya fihla motsene ya kotama. Ngwanenyana are mma nonyana e tshweu tshweye e ka ho motho a ka hlabela kgosi ya habo, ya sala e e tswantswaletsa Nonyana yare nna a se nna nonya a e botse e motho a ko

54 hlabelaho kgosi ya habo ya sala a e tswantswaletsa ./Ya tloha ya kotama motsene o monge ngwanenyana re nonyana e botse ye e kaho motho a ka hlabela/ya habo. Nonyana e botse yre nna a se nna nonyana e botse e motho a ka hlabelaho kgosi ya habo ya re mma nonyana e botse e kaho motho a ka hlabela kgosi ya habo ya a sala e e tswantswaletsa see. Bonmahe ba e tshela ka melora bare ase nonyana e botse ye. Nonyana ya fofa ya motsisa ha kgosi. Ba e bontsha ya fihla batho ba e thakgelela ba e bea hodimo ha mogogo ya f losa ba nenyana kamoka ya sadisa Sewesa. Ya folosa moratho a Sewela yo fofeja hodimo ya lesa Sewela a mpheta e lehow la Sewela.

55 Monna le mosadi.

Ile e nkane yare e e monna le mosadi ba dula le mosimanyana mosadi be a ba fa dinama a fa monna wahe tsa ho nona. Bjale mosimanyana tsa hoofa. Bjale mosimanyana a rema dithupa a tloha a khumana mosadi yola ka nokene a fihla a motiya ka dithupa a opela are; kaho tsena tsena ka moretlwa wa ntima ntima nama di makhura. Mosadi a re mohadibo we, msimana are ka ho tsena tsena ka moretlwa wa ntima ntima nama di makhura. Ho tloha mouwe a ba fa nama tsa makhura bohle.

Banenyana ba ba Setlwe.

56 Banenyana ba kile ba re ba ile/ dithokolone ba fayela batho ba be ba belaeditse tsela he ba fihla mo ditsela di kgaohanaho bangwe ba re tsela ke ye, bangwe ba re tsela ke ye. Ba tla ka tsela ye e sebane yona. He ba dutse ba sepela ba bona a tlo ● hotse ba sepela ba fihla ho hona ba khumana mokgekolo mokgekolo a re monna wa kao dya batho he a lefa dinama le seke la dya a re dinama batho di tswaerisa boroko, le tshohe e se ka bosiu

57

Banenyana ba re re tlo dia bjang lekgema he le boya la bafa dinama tsa batho banenyana ba baholo ba a dya dinama ba bantlokwana ba hana bare mokgekolo are boditse hore dinama tsa batho di tshwarisa boroko, bjale hore re tle re tsohe bosiu re tshwanetse ho hana di nama. / Banenyana ba baholo ba baroha. Ba bantlokwana ba tsoha e see bosiu ba tsosa bahola ba bona ba hanelela bokokone. Ba ba tshela ka meetse bare kgane ba tlo tsoga, ba hanelela bokokone. Ho fihlela he dikgoho di lla lekgema la nyaka ho tsoha yare hoola letsatsi le setse le nyaka ho kwa, ba kgona ba tsoha ba tsoha ba tshaba, lekgema la bakitimisa. Ba nenyana bare ho mitikimisa lekgema lare ke nabo. Batho ba motse bare ho bona bana ba tshaba, ba bakitimela he ba fihla ho bana ba bona ba bona hore lekgema le be le bokitimisa ba nama ba bolaya lekgema ba tloha le bana.

58

Ngwanenyana a ya bohadi.

59

Ile e nkane yare e ngwanenyana a tsweerwe fela a sea tsebe moo a tserweho hona ga habo ngwana hoo honbe hona le sehlare se se balatala, wa rena a tshwenyaha re tlo bona sehlare se he seehwa. Ngwanenyana yo ba be ba re ke Modikana bale hwa fihla lebaka la hore Modikana a ya bohadi a tloha a na le phelesetsi a tee yo leina lahe e beho e Sebesi. Sebesi e be e ngwanenyana o mobotse kudu fela a se a phale Modikana Sebesi yena o be a feta Modikana. Aowa ba apara dikobo tsa bona tsa botse fela Modikana ka hobane a be e ngwetsi a apara tsa botse ho feta. A ba a namela tonki ya botse he ba fihla tselene Sebesi a renke o nkadime/tonki ye uwe yaho ke etshwantshwanetse. Modikana a mofa yena a namela ya ho sebe botse ba sepela sebakanyana a re nke o phe dikobo tse uwe tsa ho ke bone he di tshanela ke tlo ofa. Modikana a mofa. Ba sepela ba sepela bare hoola ba nyaka ho fihla a re mphe dikobo tsaka le tonki yaka Sebesi are ke to hofa bofula kgomo ba sepela he ba fihla bodula tonki a re mphe dikobo tsaka o tshwanetseditse ke tsona.

60

A re ke tlo ho fa bofula pudi le nku. Ba sepela ba fihla bofulapudi le nku a re mphe dikobo tsaka are ke to hofa bofula putsane, ba sepela ba fihla bofula putsane, felo moo ho fulaho diputsane e be e e hae a re wena nna ha oke wa mpha dikobo tsaka. / Sebesi are o se ke wa mphoka nka tla ka ho tiya hanabjale. Aowa ba fihla botse, ba tho ba motse ba bona nka Sebesi ke yena e bane ngwetsi ba diyo mokete

739

20
 ba be ba sea tsebe hore ke ngwetsi. Modikana a disa le Matome sebaka
 se se teele. Tsatsi le lengwe Sebesi a re bolayene tonki ye e a
 ntshitshimisa ba bolaya tonki ya Modikana. Modikana a re he lebolaya
 tonki ye uwe yake le mphe hloho fela bare ho e bolaya ba mofa
 hloho. A tsea hloho a e bea hare ha sehlaire. Tsatsi le lengwe
 le lengwe he ba yo disa a feta a e sehlairene se ywe are tonki
 yaka o hwile ka bakalaka he nkabe/ ba tseba hore re phela bjane,
 ba be ba e ke tla hore tsea. He ba fitile a ya sehlairene a kama
 meriri ka thatana ke Matome a e tla Modikana a re sesasedi tsea
 mongatse wa Matome sesasedi sa tla sa tsea moggatse wa Matome
 Matome a kitimisa mongatse hoola a feditse are sesasedi bosa mongatse
 wa Matome. Matoma ha a sa ntshwenya sesasesi sa busa mongatse wa
 Matome. Ka mehla le ka mehla a no diya bjalo. Tsatsi le lengwe
 Matome a bosa babo a re ngwanenyana yo e ntshwenya bare wena o
 moleese, re tlo molalela. Ba molalela Modikana a fihla are tonki
 yaka he nkabe a tsebe hore re phela bjang ba be ba a e ketla bare
 tsea. A tloha a ema sehlairene a kama meriri Matome a re hoola
 a e tla Modikana a re sesaseui tsea mongatse wa Matome, Matome
 o a ntshwela./ Sesasedi sa tsea moggatse wa Matome bjale Matome a
 kitimisa mongatse are mola a feditse ho kama a re sesaseui busa
 mo gatse wa Matome. Matome ha a sa ntshwenya sesasedi sa busa
 mongatse wa Matome ba ba Matome ba re eya. Ba motshwara ba moisa
 hae a ba botsa digaba ka moka ba tseela ngwanenyana yoola dilo tse
 ba be ho ba molaile ka tsona ba mokoba a ya ha a habo.

Mokhudu le Phapane.

Ile e nkane yare e Mokhudu le Phapane, ba dula felo ho
 tee. Mokhudu a re a dyisa ngwana selo sa hlaha sa tsena ka
 met ene/pahapane a re a ge ke ya nwa meetse a tlwa selo sere Mokhudu
 se nne mokhudu se nne

Are hee Mokhudu e lla o twe selo a re hee Mokhudu se nne
 mokhudu a re ke e tla ke sa kgaphatsa ngwana kabosiu Phapane a diya
 lerale le le teele a hla ba selo se sephaho ka hare ha meetse sare
 kere mokhudu senne mokhudu see Phapane a re o sa topatopela morwana
 Selo sa ka hare ha meetse sa morapela sare Phapane neese are o sa
 topatopela morwana wena ka mehla ke ya tlile honwa meetse o a
 retshwenya topatopela morwana selo sa ka hare ha meetse sa hwa.
 ba sentsha sa hwa.

Lehlakaume le mosadi.64
739

Ile e nakene yare e ngwane le bommahe ba eya kgonyene ba bona molete wa lehlaume e na le makgopa. Bomma ngwananyana bare re ka se sa ya kgonyene ka hobane re bolawa ke tlala, re tlo tsea makgopa a ra lalela ka ona. Mosadi a re ngwanaka namela sehlare nna ke tlo tsena ka mo hare ha molete ka ntsha makgopa. He lehlakaume le etla, o mpotse re tshabe. Ngwananyana a namela sehlare bommahe ba tsena ka hare ha molete ba ntsha makgopa. A ntshetse makgopa ka hare ha seroto hoola lehlakaume le etla, ngwananyana a botsa bommahe hore lehlakaume le etla ka kosa.

65

A opela ka maatla a hoeletsa are / "Mma etswa moletene, lehlakaume le tla Mma etswa moletene. Lehlakaume le etla. Bommahe ba phakisa ba kwa ka hare ha molete ba tshaba ka bosiu le hona ba boya ngwana a namela sehlare mahe a tsena ka hare ha molete ba ntsha makgopa a mantsi a tlatsa seroto lehlakaume la kwela ngwana a thoma ho opela Mma ekwa moletene lehlakaume le etla. Mma ekwa moletene lehlakaume le etla. Bommahe ba kwa ka moletene ba tshaba ba rwele seroto se tletse makgopa ba fihla. hae ba apea makgopa ba dya ba kgora.

66

Bommahe ba re ge tlo noya re tsea makgopa a lona . / Le matsatsi a tloba a sutela ka bosiu he ba boelela bommahe ba re nasse hona ke tlora he ke antshitse ka tlatsa diroto tse pedi ba tsena ka hare ha molete ba ya fase fase ba ntsha makgopa a mantsi he lehlakaume le etla, ngwananyana a opela maatla are: Mma ekwa moletene lehlakaume le etla. Mma ekwa moletene lehlakaume le etla. Bjale bommahe ba faletse ba ntsha makgopa kamoka le ho motlwa ha ba motlwe. Ngwana a fela a opela mahe a seya motlwe a ba a foloha a ema kgaufsi le molete a lla a opela a re mna e kwa moletene lehlakaume le etla mma ekwa moletene / lehlakaume le etla. Lehlakaume lare hola lekgaufsi ngwananyana a tshaba. La sala le bolaya mahe yena a phologa.

67

Banenyana ba ho letsa makope.

Ile e nkane yare e banenyana ba ya kgonyene ba rwaela ba rwaela ba bofa dikgonye ka matswa ba rwala he ba fihla mohobene ba rola ba khutsa ka baka la hobane letsatsi le be le fisa ba tlwa ba lapile le kudumela ya ba hona ka holapa ba namaba itapolosa / ka ho tantela. He ba tuntela ba tshwra makope a bona ka diatla mongwe a lekhupa.

68

739 Bangwe bare wena nna re lohlile makope a rena le wena lahla. A kwa²²
 ka hare ha meetse a lahla lekopa. He ba feditse ho hlapa ba rwala
 dikgonye he ba e tselene mongwe le mongwe a ntsha lekope la he aletsa
 batho a re lena nna ka leile le lahlile makopa a lena a homela moraho
 e e hore banenyana ba ba beba lakane ho re ba motsholele pele a
 homela moraho a hlakana le mmutla mmutla wa re o kae o kwa kae.
 A re banenyana ba ile ho nna ba re lahla lekope ka lahla he re etla
 tselene ba ntsha a bona ba letsa/ba le ke homela moraho ke yo
 le tsea mmutla wa re kitima ka pela ela o yo letsea a kitima a nyaka
 a ba a lebona a feña a rwala diogonye bjale a khumana bangwe bjale
 a khumana bangwe ba tshotse yena a apea bosia.

Motse wa Phaka Matsana

70 Kgale kgale he metse e e sa haiwa, ho be hona le motse o
 leina la ona ba reho ke Phaka Matsana. Batho ba hona ba be ba
 se eso ba tseba mere ya ho lewa ho be hona le sehlare se leina la
 sona le sea tsebe ke motho more o uwe o be o enywa dikenywa tse di
 botse tse eka ho/motho a ka di dya. Bjale batho ba hona ba dya se
 hlare seuwe ba bona batho ba hwa kudu, he ba botsisa hore molato
 ke ene batho ba hwa. Monna yo mongwe wa motsene o mongwe o be a
 tseba yore ba lle more wa ho se lewe. Monna yo uwe he a fihla a
 bitsarku le mokoko a botsisa mpha are nna he nka go roma ha
 Mphaka Matsana o ka fihla wa rene nku ya re ke tlora ho fihla ka
 re meese--- a botsisa mokoko a re wena o tlora ho fihla wa rene.
 Mokoko wa re ke tlora ho fihla kare kokokoronkoo a re apa botse
 o phale se lesilu le. Mokoko wa reke tlora ho fihla kare moola ke
 opela kare batho ba Mphaka matsana phaka matsa ba lle more a o lee
 71 we/phaka matsana kgalabje tsa phaka matsana dille more o se a
 lwe phaka matsana. Khekolo tsaphaka matsana. Dille more o se a
 lewe. Monna yola are wena o tlwana le nna o phala setlatla se monna
 =a re sepela o botse batho ba motse wa phaka matsana e ba botse hore
 he batho ba ehwa bale ke hore ba lle sehlare sa hose lewe. Mokoko
 wa tloha wa fihla motsene wa hona. Wa fihla wa kotama sehlarene
 wa thoma opela ware: Batho ba phaka matsana phaka amatsana, balle
 more o se a lwe. Phaka matsana kgalabje tsana phaka matsana dille
 more o se a lwe. Phaka matsana khekolo tsa phaka matsana phaka
 72 matsana. Dille more o se a lewe./Phaka matsana. Batho ba motse
 ba etlwa ba e tshara ba e isamosate ba e botsisa bare e ra ene
 ho e rialo bjale moko wa thoma ho opela ware:

739 "Batho ba paka matsana, phaka matsana, ba lle more o se a lwe, phaka matsana, kgalabje tsa phaka matsana phaka matsana, dille more o se a lewo, phaka matsana, khekolo tsa phaka matsana phaka matsana, dille more o se a lewe, phaka matsana."

73 He ba botsisa hore more o re o lleho ke oofe mokoko wo ware hona le sehlare sa dikenywa tsa botse kudu, he motho a se lebeletse, e ka se a lewa, bjale sehlare seuwe se a bolaya. Bjale mokoko ware ke romile ke monye waka hore ke tle ke le botse hore sehlare se wa ha se lewe. Yare le seke la makala he batho ba ehwa ka bontsi ke baka la sona. Batho ba motse ba leboha kudu, ba ntsha dikgomo ka masakene a bona bo kgosi ya roma batho ba diisa ba tloha le mokoko ho tloha mouwe ba se sa hlwa ba edya dikenywa tsa sehlare seuwe.

Mmutla le Kosa.

74 Ile e nkane keleketa. Yare e mmutla le koso ba dula felo ho e tee mmutla wa re ho koso wa re a reye re yo lema koso ya hana ya re fase ho bothata. Mmutla wa tloha wa ya tshemone wa lema wa lema wa fotsa tshemo. Mafela a mela a hola a ba a bukwa. Mmutla a iphina ma mafela koso ya tla ho mmutla yare nke o nthuse kamafela ke bolawa ke tlala. Mmutla wa hana, ware ke ile ke lema ware fase ho bothata. Tsatsi le leng e mmutla wa kga mafela a mantisi wa tlatsa seroto, wa re ke yo etela ha Malome wa tloha koso ya salae kga mafela kamoka ka tshemone mmutla he o boya wa khumana koso a apeile mafela wa botsisa koso ware nna o apeile ene, yare ke dilo tsa bouma, baile re seke ra khurumolla. /Bjale mmutla dula koso yare e e sa kwetse ntle, mmutla wa khurumolla wa khumana mafela mmutla wa re nna athene ke o re boumaho ba rile re seke ra ra khurumula o ra he o apeile mafela aka. Mpha makhura a ka ke tlohe. O sala o utswa mafela a ka nna a se rate ho dula le motho wa ho utawa. Koso ya fa mmutla makhura ka hare ha setepana mmutla wa tloha wa khumana basimananyana a hlapa ka nokene. Wa re nna ke le hlapa bjale le tlo tloha ka ene wa re tseane makhura sea le tlohe basimananyana bare ho tloha ha o fa setepana mmutla wa re nka le tseere makhura a ka hona ke ile ho koso ka re a re leme a re fase ho bothata, mphene makhura aka. /Basimananyana ba tsee marakgo le dihempe ba mofa a tloha a khumana basadi ba bopa dipitsa a re nna

75

76

739

dipitsa bjale le tlilo dikhupetsa ka ene bare ha rena sa ho di khu-
petsa a re tseane marokgo a le ngwathahane lekhupetse dipitsa. 24

K34/105

Basadi ba tsea marokgo ba sadisa lehempe are na nka le kgeitse
marokgo a ka hona marokgo a ka ke ephetse ke basimanyana basimanyana
ba tlotse ka makhura a ka makhura a ka ke ephetse ke koso, koso
e epeile mafela aka, hona ke ile kere a reye re yo lema a re fase
ho bothata. Ba mofa pitsa a tloha a khumana banenyana ba hlapa a
re nna ke he le hlapa bjale le tlile ho huela ka ene bare ha rena
sa ho ikuela a bafa dihemphe a re ngwathahantshane le kuele

77

banenyana ba ngwathantsha ba kuela. / Are nka le ngwatha ntshitse
dihemphe tsaka hona ke ephetse ke basimanyana ka hana ho fa basadi
basimanyana ba tlotse ka makhura a ka, makhura a ha ka ke ephetse
ke koso, koso a apeile mafela a ka hona ke ile ke re a reye re yo
lema a re fase ho bothata. Banenyana ba mofa dihanka le dikgwatlwa
a tloga a khumana lefika a puma pitsa ka lefika. Are lefika na nka
o phuma pitsa yaka, hona pitsa yaka ke ephetse ke basadi basadi
ba kgaitse marokgo a ka marokgo a ka ke ephetse ke basimanyana basi-
manyana ba tlotse ka makhura a ka makhura a ka ke ephetse ke koso
hona koso e apeile mafela a ka hona ke ile ke re e reye re yo lema
a re fase ho bothata. Lefika la fomola a feta a ya thabene a khu-
mana lehothome di / lehothome di ha la re nke o phe meruka yeuwe ke
etshwantshwaletse a le a la tsena ka hare ha lehaha la nama le
tlohile mmutla wa sala o lla wa ba wa tloha wa ya hae, wa botsa
koso ditaba kamoka.

78

Ngwanenyana a wetse kanokene.

Ile e nkane yare e ngwanenyana a lowa lehlotlo tsat i
le engwe a ya nokene a kgelela ka ge sediba sa bona se be se e kgaufsi
le noka a re a dutse leribene la noka a wela ka hare a fihla ka
hare ha noka a bona tsela. Ngwanenyana yo o / be a sena bo mmahe
bopapaho ba be ba tseere mosadi wa babedi. Ge a be a bitsa mosadi
yo o be a re mmane. Mmane wahe o be a motshwenya kudu. Suulee ngwana
wa madimabe ga a tsebe le wa lemo a yaho le mo a yaho. Le le
hlotlo le a beho a le lo ha le mohlafetse a sepela a fihla
thabene a khumana mohlatswa o bukville kudu mohlatswa ware ka moo
ke bukwilene a hona nke o tle o mphule le ge o sa rate dikenywa
tsaka. Difule o dilahle fase. Ngwanenyana a di fula a dya. A ba
a di lahla fase a feta a bona ntlwana e tee a ya ho yona a khumana
mokgekolo a re ngwana ngwananaka!

80

80 cont
739

K34/105

25X

Nke o tsee mabele o sile. Ngwanenyana a tsee mabele z sila
bopi bja mathuwe bjo ekaho bo sitswe ke tshilo ya makgowa.

Mathapama a apea boswa bja botshe bja seroba bja ho hloka maphto.
Mokgekolo a re he a edya a ro mmalo, ngwanenyana wa sekgwari
wa ho kgona ho apea. A bona ngwanenyana yo a kgona ho sona kudu
a ba a hlaba pudi ngw nanyana a re he a apeile namaya pudi wa g
ba wa bona ka ke ya kolobe. Tsatsi le lenge ngwanenyana are ke a
tloha mokgekolo a tlwa bohloko kudu he a e kwa ngwanenyana a re ke
a tloha. Ka he a be a morata a mofa dikgomo tse dintsi a tloha
natso. Mmane he, he a hona a boya le dikgomo ka hore yena o be a
bona nka o hwile a hwa. Ka kgaba. Ngwanenyana a tsewa ke kgosi.

END S 739.